

Erkki Keldo

Majandus- ja tööstusminister

Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium

Meie: Reg nr: EMK-004/2026

Kuupäev: 13.08.2026

Eesti Merendusklatri ettepanekud ÜRP 2050 täiendamiseks

Eesti Merendusklaster peab ÜRP 2050 koostamist oluliseks ja vajalikuks sammuks Eesti ruumilise arengu suunamisel. Planeeringul on keskne roll mitte ainult majandus- ja kommunikatsiooniministeeriumi haldusalas, vaid see on ka alusdokument, millele tuginevad teiste ministeeriumide strateegiad, investeringud ja ruumiotsused. ÜRP määrab ruumilise raamistikku, mille järgi kujundatakse nii keskkonna-, regionaalarengu-, energeetika-, transpordi- kui toidujulgeolekupoliitika. Seetõttu on ÜRP-l otsene mõju kogu riigi majandusstrateegiale, sealhulgas meremajanduse, vesiviljeluse, rannakalanduse, sadamate ja meretehnoloogia arengule. Meremajandus on Eesti majandusruumi lahutamatu osa ning selle potentsiaal on märkimisväärne. Eesti geograafia, rannikuala, mereruum ja sadamad loovad eeldused majandusharudele, mille kasv võiks olla oluliselt kiirem, kui ruumiline raamistik seda toetaks. Paraku jääb osa sellest potentsiaalist praegu kasutamata. ÜRP 2050 toetab meremajanduse arengut osaliselt, kuid mitmed kriitilised ruumilised, õiguslikud ja menetluslikud väljakutsed vajavad selgemat ja süsteemsemat käsitlemist, et meremajanduse areng ei jääks killustatud regulatsioonide, ebaproportsionaalsete menetluste või planeeringutevaheliste vastuolude taha. Eesti Merendusklaster esitab alljärgnevalt oma seisukohad ja ettepanekud, mis on suunatud ÜRP 2050 sisulisele tugevdamisele. Need ettepanekud on konstruktiivsed, lahenduskesksed ja toetavad planeeringu eesmärki kujundada Eesti ruum selliselt, et see võimaldaks meremajanduse, vesiviljeluse, rannakalanduse, sadamate ja meretehnoloogia terviklikku arengut.

Meremajanduse ja eriti vesiviljeluse vaatest on planeering ebaproportsionaalselt maismaakeskne. Seda illustreerib hästi võrdlus põllumajandusega. Põllumajandus ja põllumajandusmaa on planeeringus läbivalt käsitletud: maapiirkondade roll seotakse otseselt toidujulgeoleku, põllumajanduse ja toidusektoriga ning väärtuslikele põllumajandusmaadele on pühendatud eraldi alapeatükk. Seal on konkreetselt sätestatud, et väärtuslikke põllumajandusmaid hoitakse põllumajanduslikus kasutuses, et tagada toidutootmise võimekus ja toidujulgeolek, välditakse

nende killustamist ning toetatakse nende ökoloogilist rolli. Ka planeeringu mõistete osas defineeritakse väärtuslik põllumajandusmaa otseselt ressursina, millel on oluline roll Eesti toidujulgeoleku ja maamajanduse kestlikkuse tagamisel. Vesiviljeluse puhul selline kontseptsioon puudub.

ÜRP peatükk 3.9 „Tugev mere ja maismaa seos“ seab iseenesest õige eesmärgi: aastaks 2050 peaksid toimima mereala planeeringuga määratud meri–maismaa klastrid, sadamad peaksid olema majandussidemete sõlmpunktid ning mereala ja maismaa planeerimine omavahel paremini seotud. Samuti sätestatakse, et meri–maismaa klastreid toetatakse maismaal paikneva taristu ja ühendustega. Skeemil 12 on Lääne-Eestis toodud välja Sinikasvu klaster, mille tegevussuundadena on märgitud „energeetika, vesiviljelus, väikelaevaehitus ja -innovatsioon“. Sellega vesiviljeluse sisuline käsitlus aga praktiliselt lõpeb. Planeeringu masinloetavas tekstiosas ei leidu sõnale „vesiviljelus“ ühtegi vastet ning sama kehtib „Sinikasvu“ kohta – need esinevad üksnes skeemi graafilise elemendina. See on oluline puudujääk. Kui vesiviljelus on nimetatud ühe tulevase meri–maismaa klatri keskse tegevusena, peaks planeering ka selgitama, mida vesiviljeluse ruumilise arengu all mõeldakse, milliseid mere- ja maismaapoolseid eeldusi sektor vajab, kuidas Sinikasvu klatri põhimõte peaks kajastuma madalama tasandi planeeringutes ning millist ruumi tuleb säilitada või kavandada selle väärtusahela toimimiseks. Praegu on Sinikasvu klaster olemas kaardil, kuid sellel puudub vesiviljeluse seisukohast sisuline kontseptsioon.

Planeering nimetab toidutootmise ruumiliste eelduste säilitamist üheks Eesti julgeoleku ja kriisivalmiduse strateegiliseks eelduseks. Praktiliselt tõlgendatakse seda aga peamiselt põllumajandusmaa kaudu. Selline käsitlus on 2050. aasta perspektiivis liiga kitsas. Eesti ruum ei lõpe rannajoonel. Riigi territooriumi ja majandusruumi moodustab olulises osas meri ning merepõhine toidutootmine – kalandus ja vesiviljelus – peaks olema toidujulgeoleku ruumilise käsitluse loomulik osa. Klatri hinnangul ei ole vesiviljelust ja põllumajandust vaja käsitleda üks-ühele samadel alustel. Küll aga peaks planeeringus olema põhimõtteline sümmeetria: kui riik kaitseb põllumajandusmaa ruumilisi eeldusi, et säilitada tulevikus toidu tootmise võimekus, peab riik hoidma ka merepõhise toidutootmise ruumilisi eeldusi. See tähendab sobiva mereruumi kõrval ka sadamaid, lossimiskohti, teenindusalasid, logistikat ja töötlemiseks vajalikku kaldaruumi.

Vesiviljelus on väga hea näide tegevusest, mida ei saa planeerida eraldi „merel“ ja „maal“. Merel paiknev kasvatus vajab kaldal vähemalt sadamat või lossimiskohta, hoiustamist ja külmaahelat, hooldus- ja logistikaala, töötlemist, biomassi väärimist ning ühendusi ülejäänud majandusega. Seetõttu on ÜRP praegune põhimõte, et meri–maismaa klastreid toetatakse maismaal paikneva taristu ja ühendustega, õige, kuid liiga abstraktne. Klatri hinnangul tuleks see põhimõte sisuliselt avada: meri–maismaa klatri arendamisel tagatakse ruumilised eeldused meremajanduse, sealhulgas kalanduse ja vesiviljeluse terviklike väärtusahelate toimimiseks. Planeerimisel arvestatakse merepõhise tootmise teenindamiseks vajalike sadamate, logistika-, ladustamis-, töötlemis- ja väärimisaladega ning nende ühendustega.

ÜRP käsitleb sadamaid õigesti asustuse osana ja majandussidemete sõlmpunktina, kuid samal ajal pannakse suurt rõhku nende avatusele, jalgsikäidavusele, avaliku ruumi funktsioonile ja rannikupiirkondade puhkeotstarbele. Kõik need eesmärgid on põhjendatud, kuid väikesadamates võib tekkida nende vahel väga reaalne konflikt. Meremajanduse seisukohalt ei tohiks juhtuda, et sadamate ja sadamalähedase ruumi väärtustamisel tõrjub elamu-, turismi- või puhkemajandus järkjärgult välja rannakalanduse, vesiviljeluse ja muu tootliku meremajanduse jaoks vajaliku ruumi. Klatri hinnangul tuleks lisada põhimõte, et sadamate kasutuse mitmekesistamisel säilitatakse nende meremajanduslik funktsioon ning vajadusel reserveeritakse ruum rannakalanduse, vesiviljeluse ja muu merepõhise tootmise teenindamiseks.

Klatri hinnangul ei ole vaja Sinikasvu klatri ideest loobuda – vastupidi, see on perspektiivikas. Probleem on selles, et praegu on nimi olemas, aga sisu ei ole. Skeem seob Lääne-Eesti puhul ühe klatri alla energeetika, vesiviljeluse, väikelaevaehituse ja innovatsiooni. See on sisuliselt väga huvitav kombinatsioon, sest just seal võiks tekkida vesiviljeluse ja meretehnoloogia koostöö, meretuuleenergia ja vesiviljeluse kooskasutus, väikelaevaehituse ja farmide hooldustehnoloogia seosed, biomassi töötlemine ja väärimine, teadus- ja arendustegevus ning kohalike sadamate kasutamine ühise taristuna. Sellisel juhul ei tohiks Sinikasvu klaster olla lihtsalt geograafiline silt. ÜRP peaks andma vähemalt selle funktsionaalse definitsiooni ja arenguloogika. Klatri hinnangul võiks Sinikasvu klatri eesmärk olla kujundada Lääne-Eestis merepõhise tootmise, vesiviljeluse, meretehnoloogia, energeetika, sadamate, teadus- ja arendustegevuse ning biomassi väärimise omavahel seotud majandusruum.

ÜRP ei ole koht, kus reguleerida keskkonnalubasid või määrata üksikute kasvatustehnoloogiate tingimusi. Küll aga peaks 2050 perspektiiviga ruumiplaneering tunnistama, et vesiviljelus ei ole üks homogeenne tegevus. Näiteks karbi- ja vetikakasvatus ei vaja sööda ega väetiste lisamist ning biomassi koristamise kaudu eemaldatakse veekeskkonnast sinna seotud toitaineid. Selliseid tegevusi ei ole ruumilise mõju ja keskkonnamõju seisukohalt põhjendatud käsitleda automaatselt samal viisil intensiivse söödal põhineva kasvatusena. Planeeringu tasandil piisaks põhimõttest, et vesiviljeluse ruumiliste eelduste kavandamisel arvestatakse erinevate tootmisviiside keskkonnamõju ning ökosüsteemiteenustega ja toetatakse vähese keskkonnamõjuga merepõhise tootmise arengut.

Klatri hinnangul ei ole probleem selles, et ÜRP 2050 peaks vesiviljelust detailselt planeerima. Probleem on käsitlemise proportsioonis. Põllumajandusliku toidutootmise puhul jõuab ÜRP väga konkreetselt selleni, millist ressursi tuleb kaitsta, miks seda tuleb kaitsta ja milliseid põhimõtteid peavad järgmised ruumiotsused järgima. Väärtuslikele põllumajandusmaadele on isegi omaette alapeatükk koos kolme konkreetse planeerimissuunisega. Vesiviljeluse puhul on samal ajal üks sõna Sinikasvu klatri joonisel. See ei ole klatri hinnangul piisav planeeringus, mille ajaline horisont on 2050 ja mis peab looma Eesti ruumilised eeldused nii toidujulgeolekuks, regionaalseks arenguks kui majanduse konkurentsivõimeks. Planeering ise ütleb, et maapiirkonnad mängivad

olulist rolli toidujulgeolekus ning põllumajandus- ja toidusektori elujõulisust tuleb toetada. Sama loogika peaks ulatuma rannajoonest edasi merele. Ettepanek ei peaks olema vesiviljelusele sama mahuka eraldi peatüki loomine nagu põllumajandusmaadele. Pigem on vaja viia Sinikasvu klasteri joonisel juba tehtud valik planeeringu tekstilisse ossa ning siduda vesiviljelus kolme olemasoleva ÜRP põhiteemaga: toidujulgeolek, meri–maismaa seos ja regionaalne ettevõtlus.

Maismaa- ja merealplaneeringud ei ole praegu omavahel kooskõlas. Sadamaid käsitletakse maismaa poolel ühe seadustiku ja meretegevusi teise kaudu, mistõttu puudub ühtne ruumiline raamistik, mis vaataks sadamat tervikliku majandusüksusena. Sadama akvatoorium, kaldarajatised, juurdepääsuteed ja meretegevused on menetluslikult killustunud, mis takistab sadamate arendamist kui ühtset süsteemi. Rannikuala tervikuna on kaetud ulatuslike looduskaitsepiirangutega. Ranna- ja kalda kaitsevööndid, Natura 2000 alad, linnualad ja tundlikud suublad moodustavad tiheda piirangutevõrgu, mille tulemusel vajab praktiliselt iga arendus keskkonnamõjude hindamist või eelhindangut. Kuigi kaitse-eesmärgid on põhjendatud, on praegune lähenemine ebaproportsionaalne, eriti väikese mõjuga meremajanduse puhul.

Väikesadamaid koheldakse õigusruumis samamoodi nagu suuri kaubasadamaid või terminalid. Menetlused, kooskõlastused ja KMH nõuded on samad, kuigi ruumiline mõju ja majanduslik roll on oluliselt erinevad. Väikesadamaid on kriitilise tähtsusega rannakalanduse, vesiviljeluse, mereturismi ja kohaliku ettevõtluse toimimiseks ning vajavad eristatud käsitlemist. Sadamaseadus ei anna sadamale eristaatust kaldaarenduse jaoks. Sadama kui majandusüksuse arendamine kaldal ei ole ruumiliselt eristatud tavalisest kinnisvaraarendusest, mis tähendab, et sadama funktsiooni toetavad hooned peavad läbima sama menetluse nagu suvalised äri- või elamuprojektid. See ei arvesta sadama rolli regionaalse majanduse ja meremajanduse tugipunktina.

Vesiviljelust koheldakse sisuliselt kui suurt meretaristut. Ka väikese keskkonnamõjuga vesiviljelus peab läbima sama mahuka loa- ja KMH-menetluse kui suured tööstuslikud rajatised. See takistab sektori arengut, sest sobivate alade leidmine on keeruline, kooskõlastused venivad, kulud on väikeettevõtjale ebamõistlikud ning merealplaneering ei erista vesiviljelust teistest kasutustest. Kohalik vastuseis takistab arendusi ka siis, kui planeeringud neid lubavad. Kohalikud omavalitsused ja Keskkonnaamet tõlgendavad looduskaitsepiiranguid sageli konservatiivselt ning väikesadamate ja vesiviljeluse projektid takerduvad kogukondlikku vastuseisu. Planeeringu tasandil lubatud tegevused ei pruugi praktikas realiseeruda.

Loamenetlused on killustatud ja ülemäära koormavad. Sadamate ja vesiviljeluse arendamiseks tuleb paralleelselt taotleda akvatooriumi luba, ehitusluba, vee erikasutusluba koos tasudega, KMH-d, looduskaitse kooskõlastusi ja navigatsioonikooskõlastusi. Väikese mõjuga projektidele rakendatakse sama menetlust kui suurtele taristutele. 2025. aasta muudatused olid ajutised ega lahendanud süsteemset probleemi. Lisateenuste määrus ei muutnud planeeringu- ega ehitusõigust ning kuigi lubati määrust igal aastal üle vaadata, jäi lahendus poolikuks.

Eesti Merendusklaster peab vajalikuks käsitleda ka üldplaneeringu kehtestamise õiguslikku probleemi. Üldplaneering määrab ruumilise arengu ligi 20–25 aastaks ning on aluseks detailplaneeringutele, ehituslubadele ja muudele ruumiotsustele. Sellise kaaluga dokument ei saa tugineda üksnes Vabariigi Valitsuse korraldusele. Üldplaneeringu õiguslik staatus peab olema tugevam, et tagada ruumilise arengu stabiilsus, õiguskindlus ja kooskõla teiste strateegiliste arengudokumentidega. Klatri hinnangul peaks üldplaneering olema kehtestatud seaduse tasandil, et vältida olukorda, kus eri ministeeriumid lähtuvad ruumilistes otsustes erinevatest tõlgendustest või paralleelsetest raamistikest. Ühtne ja siduv õiguslik alus on eelduseks, et meremajanduse ruumilised vajadused oleksid arvestatud kõigi valdkondade planeerimises.

Samuti peab Eesti Merendusklaster oluliseks kehtestada erikord sadamate ja juurdepääsuteede süvendamiseks. Süvendusvajadused on püsivad, ette teada ja kriitilised nii saartega ühenduse pidamiseks kui ohutu mereliikluse tagamiseks. Klatri hinnangul tuleb määrata kindlad hooldussüvenduse alad ja süvenduskoridorid, mille regulaarne hooldus on lubatud ilma täiendavate kooskõlastuste ja menetlusteta, eeldusel et töö toimub varasemalt määratud sügavuste ja tehniliste tingimuste piires. Selline lahendus tagaks mereliikluse toimimise, väldiks tarbetuid viivitusi ning looks ettevõtjatele ja kohalikele omavalitsustele prognoositava ja toimiva raamistikku.

Lisaks tuleb täpsustada sadama kui tervikliku majandusüksuse definitsiooni. Sadam ei ole üksnes akvatoorium või kai, vaid meri ja maismaa ühenduskoht, mis hõlmab kaldarajatisi, juurdepääsuteid, logistika- ja teenindusruumi ning meremajanduse toimimiseks vajalikke tugitegevusi. Planeeringutes tuleb sadamaid käsitleda ühtse majandusruumina, mille toimimine on oluline nii regionaalse ettevõtluse, meremajanduse väärtusahelate kui Eesti toidujulgeoleku seisukohalt.

Eesti Merendusklaster rõhutab ka vajadust määratleda merel toimuvad tegevused selgemalt. Mereteenuste osutamiseks sobilikud ankrualad, ajutised tööalad, hooldus- ja teeninduspiirkonnad ning muud merel toimuvad majandustegevused vajavad ruumilist määratlemist nii merealaplaneeringus kui üldplaneeringutes. Täna on selles valdkonnas puudujäägid nii regulatsioonides kui planeeringutes — mereteenuste ruumiline loogika ei ole pildis, mis tekitab ebakindlust nii ettevõtjatele kui ametkondadele. Selge ruumiline määratlus võimaldaks mereteenustel areneda, toetaks vesiviljeluse ja rannakalanduse toimimist ning looks eeldused mereturismi ja meretehnoloogia kasvuks.

Lugupidamisega

Jaak Viilipus

Tegevjuht

Eesti Merenduklaster